

Ο ποιητικός λόγος του Καβάφη και η διδασκαλία της θρησκευτικής και πολιτισμικής ετερότητας*

Ισίδωρος Παχουνδάκης

Προσδιορισμοί του Αντικειμένου

Πολιτισμική και θρησκευτική ταυτότητα είναι η ταυτότητα μιας ομάδας ή πολιτισμού (με την έννοια της κουλτούρας), ή της ατόμου στο βαθμό που κάποιος ή κάποια επηρεάζεται από μία ομάδα ή πολιτισμό στον οποίο ανήκει. Υπάρχουν σήμερα πολλά σύγχρονα ζητήματα θρησκείας και πολιτισμού, τα οποία μπορούν να μετατραπούν σε ερωτήσεις που αφορούν στην ταυτότητα. Το ζήτημα της πολιτισμικής και θρησκευτικής ταυτότητας αποτελεί αντικείμενο έρευνας σε της μελέτες του πολιτισμού, της θρησκείας και σε της κοινωνικές θεωρίες. Της τελευταίες δεκαετίες, έχει εμφανιστεί της της τύπος αναγνώρισης της αντίληψης της ταυτότητας. Η νέα αυτή μορφή αναγνώρισης κατανέμει την κατανόηση του ατόμου ως σύνολο σε μια σειρά διαφορετικών αναγνωριστικών πολιτισμού. Αυτά τα πολιτιστικά αναγνωριστικά εξετάζουν της συνθήκες του ατόμου με βάση διαφορετικές πτυχές, της ο τόπος, το φύλο, η φυλή, η ιστορία, η γλώσσα, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις, η εθνικότητα και η αισθητική.

Η διαφορετικότητα και η ετερότητα είναι πρωτίστως η αποδοχή του εαυτού της και της ταυτότητάς της και διαμέσου της, η αποδοχή και κατανόηση του «Άλλου». Η αποδοχή και κατανόηση της διαφορετικότητας δεν είναι μόνο το βασικό θεμέλιο του Ανθρωπισμού και της Δημοκρατίας, αλλά και η εξύμνηση της της της Ζωής, εάν φανταστούμε το πόσο αίμα έχει χύσει η Ανθρωπότητα και πόσο θηριώδης έχει γίνει ο Άνθρωπος, από τρόπους και σχήματα σκέψης, που αποτυπώθηκαν σε αντιλήψεις και πρακτικές, είτε βιολογικής, είτε ψυχολογικής εξόντωσης του διαφορετικού, του Άλλου για αυτό που είναι και μόνο γι' αυτό. **Με την κατανόηση του διαφορετικού, ο Άνθρωπος μαθαίνει να συν-υπάρχει, να συν-εργάζεται, να παράγει και να δημιουργεί.** Η «ανακάλυψη» του Άλλου είναι ένα όμορφο και δημιουργικό ταξίδι, στα πιστεύω και την κουλτούρα του. Η γνώση και κατανόηση των θρησκευτικών και πολιτισμικών ετεροτήτων **επιθυμεί να καταστεί ένα δημιουργικό εργαλείο της γόνιμου διαλόγου με το διαφορετικό και το έτερο για να μπορεί να της χρησιμεύσει επάνω σε ζητήματα συνεργασιών που**

τίθενται στην επικοινωνία της στον εργασιακό της χώρο, στη γειτονιά της, στην πολυκατοικία της κ.ο.κ., θα είναι ένα εργαλείο άμβλυσης των διαφορών που προκύπτουν από της διαφορετικές κουλτούρες και νοοτροπίες που παράγονται από αυτές. Οι κοινωνίες σήμερα δεν είναι ομοιογενείς εθνικά, πολιτισμικά και θρησκευτικά, καλούμαστε λοιπόν καθημερινά, από λίγο έως πολύ να διαχειριστούμε αυτή τη διαφορετικότητα που συναντάμε, προσπαθώντας να επιτύχουμε τον καλύτερα δυνατό τρόπο ειρηνικής συνύπαρξης μεταξύ της, με απώτερο σκοπό την δημιουργία μιας κοινωνίας σεβασμού αλληλεγγύης και ευημερίας για τον άνθρωπο. Οι πανανθρώπινες οικουμενικές αξίες, του σεβασμού, της ισότητας, της ισονομίας-ισοπολιτείας, της αποδοχής του άλλου, των δικαιωμάτων του ανθρώπου κ.ο.κ., δεν καταργούν της ιδιαιτερότητες της ταυτότητάς της, αλλά της ενισχύουν κατά τέτοιο τρόπο, δημιουργικά και παραγωγικά με προστιθέμενη αξία για της κοινωνίες του ανθρώπου, πιστώνοντας πολλαπλά οφέλη για το παρόν και το μέλλον της ανθρωπότητας. Η όσμωση των διαφορετικών πολιτισμών μόνο θετικά αποτελέσματα μπορεί να αποφέρει, τόσο για το ατομικό, όσο και για το συλλογικό αγαθό.

Ο πολιτισμός και η θρησκεία ως σχήματα και τρόποι σκέψης εκφράζονται με αντιλήψεις και πράξεις και δεν είναι κάτι που κατέχεται από ανθρώπους. Πρόκειται για μια κοινωνική διαδικασία με τη συμμετοχή των ατόμων, στο πλαίσιο της αλλαγής των ιστορικών συνθηκών. Ορισμένοι επικριτές της πολιτισμικής και θρησκευτικής ταυτότητας θεωρούν ότι η διατήρησή της, με βάση της διαφορές, είναι διασπαστική δύναμη για την κοινωνία και ότι ο κοσμοπολιτισμός δίνει στα άτομα πιο έντονη την αίσθηση της ισότιμης ιθαγένειας (*shared citizenship*). Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει πάντοτε τη διάσπαση. Αναφορικά με την βοήθεια στην πράξη που εφαρμόζεται σήμερα από την Διεθνή Κοινότητα, τα κράτη μπορεί να μοιράζονται ένα εγγενές τμήμα της 'δημιουργίας' της που προσφέρει κοινό έδαφος και εναλλακτικά μέσα για την μεταξύ της αναγνώριση. Παραδείγματα μπορούν να βρεθούν τόσο από τον παλιό όσο και από τον σύγχρονο κόσμο. Έτσι, στην παλαιά παγκόσμια τάξη τα κράτη της Ευρώπης μοιράζονταν ένα υψηλό επίπεδο πολιτιστικής και ενίοτε θρησκευτικής ομοιογένειας, εξαιτίας της κοινής της ιστορίας.

Η ανάγκη της εκπαίδευσης στην θρησκευτική και πολιτισμική ετερότητα από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση έως και στην Πανεπιστημιακή και στην εκπαίδευση Ενηλίκων

Οι σύγχρονες κοινωνίες και ειδικά στον αστικό χώρο χαρακτηρίζονται από την χωρική και κοινωνική συνύπαρξη διαφορετικών εθνικών και θρησκευτικών κοινοτήτων και κοινωνικών τάξεων. Λόγω της καθημερινής συμβίωσης του ντόπιου πληθυσμού με της μετανάστες και με φυλετικές μειονότητες υπάρχει μεγάλος κίνδυνος να προκύψουν συγκρούσεις και κοινωνικοί αποκλεισμοί, απαιτώντας έτσι την εφαρμογή μέτρων επίλυσης συγκρούσεων, το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με της κοινωνικές τάξεις και ειδικά σε περιόδους οικονομικών κρίσεων, όπου οι σχέσεις των ανθρώπων, λόγω της ανέχειας των κατώτερων οικονομικά και κοινωνικά τάξεων, οξύνονται. Κατά την άσκηση του λειτουργήματος της Εκπαίδευσης δεν θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μόνο ζητήματα γνώσεων, αλλά και ζητήματα ταυτότητας. *Οι άνθρωποι, αισθάνονται αρχικά μέλη μιας κοινότητας, που χαρακτηρίζεται από αυτό που οι κοινότητες αποκαλούν *community values* (αξίες της κοινότητας). Δεν είναι άτομα που πράττουν, αλλά οι κοινότητες που θεμελιώνονται στη βάση κοινών αξιολογικών προσανατολισμών. Ο ιδανικός τύπος πολίτη, που σταθμίζει της επιλογές του, επιδιώκει ορθολογικά σχέδια ζωής και είναι πρόθυμος να συμφωνήσει με της σε πνεύμα συνεργασίας και να διαμορφώσει αντίστοιχα τα θεσμικά όργανα, δεν υπάρχει. Δεν πρόκειται μόνο για ουτοπία αλλά για πλάνη. Ότι οι κοινοτικές δεσμεύσεις παίζουν αναμφισβήτητα σημαντικό ρόλο στην ατομική της ζωή και της εκάστοτε πολιτικούς προσανατολισμούς και σχεδιασμούς της. Ωστόσο, ο ατομικός τρόπος ζωής καθορίζεται πάντα από μια πληθώρα κοινοτήτων. Στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό κοινωνικό κόσμο θα πρέπει να είμαστε σε θέση να συναναστρεφόμεστε ο της τον άλλο, πέρα από της εκάστοτε διαφορετικές κοινοτικές δεσμεύσεις της. Και η συναναστροφή αυτή μπορεί να είναι ανθρωπιστική και δημοκρατικά συμβατή, όταν για παράδειγμα καθορίζεται από σεβασμό και κατανόηση, στοιχεία που επιτρέπουν εκείνο το βαθμό αυτόνομης διάπλασης του βίου, που απαιτείται για μια δημοκρατική τάξη. Ταυτόχρονα οι αξιολογικοί προσανατολισμοί της είναι πάντοτε συνυφασμένοι με τρόπους ζωής και κοινοτικές δεσμεύσεις. Θα πρέπει της να είμαστε σε θέση να συνεννοούμαστε και σε εκείνο τον τομέα των*

αξιολογικών προσανατολισμών όπου δημιουργούνται κοινωνικές και πολιτικές αλληλεπιδράσεις που βρίσκονται έξω από το πλαίσιο του άμεσου περιβάλλοντος της. Αν σε μια τέτοια κοινωνία αμφισβητείται από της διαφορετικές πολιτισμικές και εθνικές κοινότητες αυτό που καθορίζει την πλήρη σεβασμού συναναστροφή, το πλήθος των κοινοτήτων δεν είναι συμβατό με τη δημοκρατική πολιτική οργάνωση. Δυσχεραίνεται η ανθρωπιστική αντιμετώπιση των πολιτισμικών διαφορών και αυξάνει ο κίνδυνος της βίαιης σύγκρουσης¹.

Τα παραδείγματα στην Εκπαίδευση

Το γνωστικό αντικείμενο των θρησκευτικών και πολιτισμικών ετεροτήτων ήδη έχει υιοθετηθεί από τη Ναυτιλιακή αγορά για την εκπαίδευση των Αξιωματικών του Εμπορικού Ναυτικού υπό τη διδακτική μορφή του **MRM (Maritime Resources Management)** το οποίο έχει ως βάση του της Κοινωνικές Επιστήμες (επικεντρώνεται της αρχές και τη μεθοδολογία της Κοινωνιολογίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας) και ειδικά τα αντικείμενα της Κοινωνιολογίας της Θρησκείας και του Πολιτισμού και της Ανθρωπολογίας της Θρησκείας και του Πολιτισμού. Η Ναυτιλιακή αγορά επένδυσε και επενδύει με κόστος για την εκπαίδευση του προσωπικού της στο συγκεκριμένο αντικείμενο, προκειμένου να μειώσει δραστικά το κόστος το οποίο προκαλείται από την κακή διαχείριση του υφιστάμενου πολυθρησκευτικού και πολυπολιτισμικού προσωπικού, που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην Εμπορική Ναυτιλία. Το αντικείμενο της **Διαχείρισης της θρησκευτικής και πολιτισμικής ετερότητας στην Εμπορική Ναυτιλία** ήδη διδάσκεται σε μετεκπαιδευτικό επίπεδο και συνεχίζεται η επέκτασή του. Οι σημερινοί αξιωματικοί του Εμπορικού Ναυτικού δεν πρέπει μόνο να γνωρίζουν της θρησκευτικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των πληρωμάτων της και να συμβαδίζουν σύμφωνα με της διεθνείς κανονισμούς που επιβάλλει υποχρεωτικά πλέον ο IMO(International Maritime Organisation) και ILO(International Labour Organisation), αλλά θα πρέπει να γνωρίζουν την κουλτούρα και τη θρησκεία, της χώρας που υποδέχεται το πλοίο. Το εν λόγω γνωστικό αντικείμενο ήδη διδάσκεται σε Πανεπιστήμια του εξωτερικού και της Ελλάδος, ως αυτόνομο αντικείμενο ή ως μεγάλο μέρος της αντικειμένου, π.χ.

¹ J. Nida- Rümelin, Δημοκρατία και αλήθεια, [Αθήνα 2009], (μτφ: Α. Κοντογιώργη), Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, σσ.15-17.

Κοινωνιολογία της Θρησκείας και του Πολιτισμού/Ανθρωπολογία της Θρησκείας και του Πολιτισμού/Ιστορία της Θρησκείας και του Πολιτισμού.

Το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου ξεκίνησε από το ακαδημαϊκό έτος 2013-2014 μια θεσμική προσπάθεια και διατήρηση της σε βάθος πενταετίας, το εξ αποστάσεως Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης, «Θρησκευτικές και Πολιτισμικές Ετερότητες», το οποίο χορηγεί Πιστοποιητικό Επιμόρφωσης και συμπλήρωμα πιστοποιητικού με το σύστημα κατοχύρωσης και μεταφοράς πιστωτικών μονάδων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα απευθύνεται σε μια μεγάλη μερίδα ειδικοτήτων και ταυτόχρονα σε εκπαιδεύει και ως Πολιτισμικό Διαμεσολαβητή (π.χ. το παρακολουθούν Αξιωματικοί Σωμάτων Ασφαλείας, Αξιωματικοί και στελέχη Εμπορικού Ναυτικού, θρησκευτικοί λειτουργοί, Καθηγητές Μέσης Εκπαίδευσης, Δάσκαλοι). Η επιδίωξη του προγράμματος είναι ο εκπαιδευόμενος να μπορεί:

1. Να είναι ικανός να γνωρίζει τη θρησκευτική πολυμορφία και την αποτελεσματική ενσωμάτωσή της στον κοινωνικό ιστό.
2. . Να κατανοεί Την θρησκευτική και πολιτισμική ετερότητα.
3. Να κατανοεί Τη θρησκευτική πολυμορφία ως αναπόσπαστο στοιχείο της δικής της κουλτούρας και παράδοσης
4. Να κατανοεί της Θρησκευτικές συμπεριφορές που συνδέονται με την καθημερινή πρακτική των ανθρώπων.
5. Να είναι ικανός να διακρίνει της θρησκευτικές και πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των ατόμων.
6. Να είναι ικανός να αντιληφθεί τη διαφορετικότητα, ως μια δυναμική αναζωογόνηση της κοινωνίας
7. Να είναι ικανός να αντιληφθεί και να συναισθανθεί της διαφορετικές κουλτούρες, αντιλήψεις και πρακτικές των θρησκευτικών και πολιτισμικών κοινοτήτων, μέσα από της δικές της ιδιαιτερότητες.
- 8 . Να είναι ικανός να σχεδιάσει πλάνα άμβλυνσης των διαφορών της σχέσεις μεταξύ πλειονότητας και μειονότητας και ταυτόχρονα να είναι ικανός να εκτονώσει κάθε δυναμική όξυνσης των διαφορετικών αντιλήψεων και πρακτικών, στο πνεύμα του πανανθρώπινου στόχου της συνεργασίας μέσω του σεβασμού και της αλληλοκατανόησης των κοινοτήτων.

Η ανθρώπινη σχέση προϋποθέτει την ετερότητα. Η ετερότητα είναι ουσιαστική ανάμεσα της συμμετέχοντες στη σχέση «πρόσωπο με πρόσωπο», προκειμένου να υπάρξουν ως πρόσωπα ξεχωριστά και διαφορετικά. Έτσι αποκτά κανείς συνείδηση του εαυτού του αλλά και του άλλου.

Στη πραγματικότητα, μόνο στο βαθμό που ο ομιλητής μπορεί να αντιληφθεί τον άλλον σαν ένα όν εξωτερικό και διαφορετικό από τον ίδιο μπορεί να αντιληφθεί και τον εαυτό του εσωτερικά ως φυσική και ψυχική οντότητα. Ο διάλογος με τον εαυτό της δεν είναι δυνατός εκτός κι αν η ετερότητα παραμείνει ως μόνιμη έννοια.

Η ετερότητα είναι προϋπόθεση της ταύτισης έτσι της αυτή βιώνεται με τη διπλή υπαρξιακή της έννοια. Χάρη σε αυτήν αναγνωρίζουμε ομοιότητες ανάμεσα σ' εμάς και κάποιον άλλον και χάρη σε αυτήν μπορούμε να προβάλουμε τα συναισθήματά της πάνω του. Η απόρριψη ή η αποστασιοποίηση δεν γίνονται αντιληπτές παρά μόνο στο βαθμό που η σχέση ανάμεσα σ' εμάς και τον άλλον μπορεί να χαλαρώσει ή να διακοπεί.

Η εξαφάνιση της ετερότητας εξηγεί την πνευματική ασθένεια. Η φυσιολογική διυποκειμενικότητα μετατρέπεται σε ενδουποκειμενικότητα. Ο άρρωστος κλείνεται στον εαυτό του και χτίζει έναν φανταστικό κόσμο, μη πραγματικό.

Η ετερότητα είναι, τέλος, προϋπόθεση της ανατροφοδότησης, της αυτή νοείται ως σύστημα αλληλεπιδράσεων ανάμεσα σε δυο ανθρώπους που ζουν και αντιλαμβάνονται της εαυτούς της διαδοχικά ως υποκείμενο και ως αντικείμενο. Η δυναμική του «πηγαινέλα» ενισχύει ταυτόχρονα τη διεπικοινωνία και την προσωπική αυτονομία όταν αναπτύσσεται σε ένα κλίμα εμπιστοσύνης και αμοιβαίου σεβασμού, αλλά καταλήγει στη ρήξη του διανθρώπινου δεσμού όταν καθοδηγείται από την επιθυμία επιβολής ή, αντίθετα, όταν εκφυλίζεται από την υποτονική επιθυμία του είναι².

Ο Ποιητικός λόγος του Καβάφη και η Ετερότητα: το διδακτικό παράδειγμα

Ο Καβάφης φαίνεται να υπερασπίστηκε με έναν μοναδικό δικό του τρόπο την ετερότητα, όχι μόνο ως της τον σεξουαλικό προσανατολισμό, αλλά και σε κάθε άλλη μορφή της και αυτό αναδύθηκε, σε όλο του το ποιητικό

² R. Chappuis, Η ψυχολογία των ανθρώπινων σχέσεων, μτφ: Α. Αλμπανοπούλου, [s.l. 2007], εκδ. Το Βήμα γνώση, σσ.9-10.

έργο, πάντοτε με τον δικό του μοναδικό τρόπο. Ύμνησε την διαφορετικότητα και το δικαίωμα σε αυτήν και διαμέσου της έναν διαφορετικό τρόπο σκέψης και αντίληψης που εντέλει καταλήγει σε αυτό που προσφέρει στον άνθρωπο, την προσωπική ελευθερία βούλησης και επιλογής του κάθε ατόμου μέσα στην κοινωνία. Η πίστη αυτή στην ετερότητα φαίνεται να είναι μια αυθεντική και ουσιαστική κατάσταση της ποίησης του Καβάφη. Όλο το έργο του Καβάφη διαπνέεται από μια ατμόσφαιρα ύμνου στην διαφορετικότητα. Ο Καβάφης φαίνεται να άσκησε στην ποίηση του την πολιτισμική του ετερότητα. Η παρούσα ελάχιστη προσπάθεια επιθυμεί να δώσει έναν εναλλακτικό και διαφορετικό τρόπο στην κατανόηση της ετερότητας εξ' αφορμής του παραδείγματος της ποίησης του Καβάφη. Ο Καβάφης μέσα από τον ποιητικό του λόγο έχει σταθεί και συνεχίζει να στέκεται ως ένα εξαιρετικό παράδειγμα ανάδειξης και κατανόησης της πολιτισμικής διαφορετικότητας. Στη διδασκαλία της πολιτισμικής και θρησκευτικής ετερότητας, χρησιμοποιείται ο Καβάφης ως παράδειγμα ανάδειξης της μη φοβικού Ελληνισμού. *Ο ποιητής προέβη κάποτε στην εξής σημαίνουσα δήλωση: «Δεν είμαι Έλληνας, αλλά Ελληνικός». Έλληνας της διασποράς, μετανάστης και Της σε μια χώρα της οποίας η φαραωνική και αραβική παράδοση συνυπήρχε με την ελληνική, ο Καβάφης υφίσταται διαμορφωτικές πιέσεις πολύ διαφορετικές από των ομοεθνών του. Ο Ελληνισμός και η ελληνικότητα του Καβάφη δεν ήταν η ελληνικότητα του λειψού ελλαδικού κράτους. Ήταν η «παγκοσμιοποιημένη» ελληνικότητα της Ελληνιστικής Περιόδου, κατά την οποία ο ελληνισμός εξαπλούμενος αφομοίωσε, «εν μέρει» πάντοτε, πολλούς Της. Σε εποχές «καθαρότητας», ο Καβάφης δίδαξε μια εναλλακτική προσέγγιση στην εθνική ολοκλήρωση.*

Δεν αποτελεί λοιπόν έκπληξη η κεντρική θέση του κάθε λογής Άλλου στην ποίηση του Καβάφη: του χριστιανού σε έναν κόσμο Εθνικών ή του Εθνικού σε έναν κόσμο χριστιανών, του ποιητή μέσα στο μάλε βράσε της σφαγής, του μιξοβάρβαρου που ελληνίζει και του Έλληνα που υιοθετεί ήθη βαρβαρικά, και βεβαίως του Αισθητή, του Ανδρείου της Ηδονής, που μέσα από το κολαστήριο της Ενοχής καταλήγει, σε γεροντική πια ηλικία, να αναγνωρίζει ότι στα χαμαιτυπεία και τα καπηλειά εντοπιζόταν «η αρχή των», ο σπόρος της

ποίησής του³. Ο Καβάφης φαίνεται να είναι απαλλαγμένος από της ιδεολογικές αγκυλώσεις των αντιλήψεων οικοδόμησης ή /και υπεράσπισης των εθνικών σχηματισμών της εποχής του, που ανθούσαν μέσα στην ποιητική και λογοτεχνική παραγωγή, πράγμα που διαπιστώνεται σε της ποιητές εκείνης της περιόδου, ή ακόμη και στη μετέπειτα γενιά ποιητών και λογοτεχνών, που υπηρέτησαν της φαίνεται της ιδεολογίες αυτές. Ο Καβάφης σε όλο του το ποιητικό έργο υπηρετεί την κοσμοαντίληψη του Ελληνισμού, όχι της στα όρια της εθνικού κράτους ή μιας εθνικής ιδέας, αλλά ο Ελληνισμός γι' αυτόν φαίνεται να είναι η συνύπαρξη, λαών, εθνών, θρησκειών, αντιλήψεων, πρακτικών, τρόπων και σχημάτων σκέψης, με σκοπό μια δυναμική ανάμειξη των διαφορετικών πολιτισμών και θρησκειών, ως πηγής ανάπτυξης των κοινωνιών και του Ανθρώπου ως δημιουργικής ύπαρξης. Ο Καβάφης αντιλαμβάνεται την ετερότητα ως πηγή δημιουργίας, η πολυπολιτισμικότητα και πολυθρησκευτικότητα αποτελούν για τον ποιητή, έμπνευση και δημιουργία με τελικό προορισμό την ανάδυση του δημιουργού Ανθρώπου, η άλλη όψη κατοπτρίζει τον μονοσήμαντο θηριώδη άνθρωπό, που η ιστορία της ανθρωπότητας απέδειξε με της τελευταίους παγκοσμίους πολέμους και ειδικά με τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ο ποιητικός λόγος του Καβάφη στάθηκε η διδακτική αφορμή για να ξεκινήσει η συζήτηση της γνωστικού πεδίου στην Ελληνική ναυτική εκπαίδευση, πρωτόγνωρου για τα δεδομένα των ελλήνων αξιωματικών του εμπορικού ναυτικού, αλλά ταυτόχρονα χρήσιμου για τη διαχείριση της διαφορετικότητας και της ετερότητας μέσα στα πλοία, από τη στιγμή που η παγκόσμια ναυτιλία, συνδυάζει τα πληρώματα δημιουργώντας ένα πολυπολιτισμικό και πολυθρησκευτικό περιβάλλον της χώρους εργασίας. Η μελέτη των ποιημάτων του Καβάφη διδάσκεται αναδεικνύοντας έναν ελληνισμό που χωράει οποιαδήποτε εθνότητα, φυλή και θρησκεία, προτάσσοντας ως ιδανικό τον Άνθρωπο ως αξία και την όσμωση των πολιτισμών και των θρησκειών.

Τα ποιήματα:

1. Αλέξανδρος Ιανναίος, και Αλεξάνδρα
2. Δημητρίου Σωτήρος (162-150 π.Χ.)

³ Α.Πετρίδης, οι μεταμορφώσεις της ετερότητας στην ποίηση του Καβάφη, s.l. et a.

3. Εν Πόλει της Οσροηνής
4. Για τον Αμμόνη, που πέθανε 29 ετών, στα 610
5. Εις τα περὶχωρα της Αντιοχείας
- 6.Επιτύμβιον Αντιόχου, βασιλέως Κομμαγενής
7. Ηρώδης Αττικός
8. Ιθάκη
9. Ιωνικόν
10. Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης
11. Ο Ιουλιανός, ορών ολιγωρίαν
- 12.Οροφέρνης
13. Τα Επικίνδυνα
14. Τείχη
15. Τέμεθος, Αντιοχεύς· 400 μ.Χ.
16. Των Εβραίων (50 μ.Χ.)
17. Φιλέλλην
18. Μύρης· Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

1. Κ.Π. Καβάφης, Ποιήματα, Α΄ 1896-1918, [Αθήνα 1996], εκδ. Πατάκη, σσ. 141.
2. Κ.Π. Καβάφης, Ποιήματα, Β΄ 1919-1933, [Αθήνα 1996], εκδ. Πατάκη, σσ. 144.
3. Α.Πετρίδης, οι μεταμορφώσεις της ετερότητας στην ποίηση του Καβάφη, s.l. et a.
4. R. Charpuis, Η ψυχολογία των ανθρωπίνων σχέσεων, μτφ: Α. Αλμπανοπούλου, [s.l. 2007], εκδ. Το Βήμα γνώση.
5. J. Nida- Rümelin, Δημοκρατία και αλήθεια, [Αθήνα 2009], (μτφ: Α. Κοντογιώργη), Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων.

* Εισήγηση στο **Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο** «Κωνσταντίνος Καβαφης – 150. το σταυροδρομι ποιησης, μυθου και ιστορίας». **Starptautiskā konference „KONSTANTĪNAM KAVAFIM – 150. DZEJAS, MĪTA UN VĒSTURES KRUSTCEĻI”**. **International conference “CONSTANTINE CAVAFY 150. THE CROSSROADS OF POETRY, MYTH AND HISTORY”**. **November 21–22, 2013 University of Latvia Riga**.

Summary in English
**Cavafis' poetry and the teaching of Religious and
Cultural diversity**

By Isidoros Pachoundakis

Cavafis seems to be defending diversity with his own unique way, not only in terms of sexual orientation, but also in any other form and this emerged in all his poetry, always in his own unique way. He praised diversity and the right to it and through it a different way of thinking and perception that ultimately results in what he offers to people - free will and personal choice of each individual in society. This faith in diversity seems to be a genuine and substantial state in Cavafis' poetry. All his work is inspired by an atmosphere of hymn to diversity. Cavafis seems to have shown in his poetry his cultural diversity. This minimal effort wants to give an alternative and different way of understanding diversity on the occasion of the example of Cavafis' poetry. Through his poetic expression has and continues standing as an excellent example of highlighting and understanding cultural diversity. In teaching cultural and religious diversity Cavafis is used as an example of showing a non- fearful Hellenism.

Ευγενική χορηγία συμμετοχής-sponsors participation:

 Κεθεμένους & Συνεργάτες
Δικηγορική Εταιρεία